

Šeferisová Loudová, Michaela; Suchánek, Pavel

Zahrada učené moudrosti : malířská výzdoba knihovny svatovítské kapituly na Pražském hradě

In: *Orbis artium : k jubileu Lubomíra Slavíčka*. Kroupa, Jiří (editor); Šeferisová Loudová, Michaela (editor); Konečný, Lubomír (editor). Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2009, pp. 463-[485]

ISBN 9788021049727

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/123974>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ZAHRADA UČENÉ MOUDROSTI – MALÍŘSKÁ VÝZDOBA KNIHOVNY SVATOVÍTSKÉ KAPITULY NA PRAŽSKÉM HRADĚ

MICHAELA ŠEFERISOVÁ LOUDOVÁ – PAVEL SUCHÁNEK

Vstoupíme-li do prostoru bývalé kapitulní knihovny, jež se nachází v přízemí tzv. Mladotova domu hned vedle chóru svatovítské katedrály,¹ nebudeme okouzleni množstvím knih nejrůznějších formátů, vázaných jednotně v kůži stejného barevného odstínu, ani vyřezávanými knihovními skříněmi, v nichž jsou svazky pečlivě uloženy a které vždy vytvářejí onu typickou, lehce tajemnou atmosféru barokních biblioték. Ocitneme se v nevelkém prázdném sále a jen stěží budeme schopni uvěřit tomu, že v místnosti bylo uchováváno 4000 knih, které dokonce „des engen Raums wegen in eine bessere Ordnung nicht gebracht werden können“.² Když se však zadíváme na klenbu pokrytou barevnými, detailně malovanými nástěnnými obrazy, rázem jsme pohlceni fascinujícím a pro nás dnes stále trochu záhadným světem barokní obrazové symboliky. Světem, který nám stejně jako knihy předkládá poučení, obrací naši mysl k Bohu jako jedinému pramenu pravé moudrosti a současně představuje svatovítské kanovníky jako ty, již z tohoto pramene okusili a svou učeností i zbožným životem přispěli ke slávě své instituce. Pokusme se tedy nyní přetlumočit řeč tohoto ztraceného světa dnešnímu divákovi.

Do knihovny se vstupuje dvoukřídlými železnými dveřmi s kamenným ostěním, na nějž navazuje malovaná architektura vytvářející

iluzi honosného portálu. Na vrcholu portálu je namalován znak arcibiskupství, pod ním je umístěna kartuš s latinským nápisem obsahujícím na začátku a na konci chronogram s datem ukončení výzdoby knihovny v roce 1725. Pod kartuší a po stranách je vymalováno devět erbů tehdejších kanovníků, jejichž jména jsou uvedena v nápisu [obr. 1]. Erby, uspořádané podle hierarchie hodností jejich nositelů v metropolitní kapitule, jsou spojeny červenými stuhami, které po stranách přidržují dva grisailloví andělci. Příchozí jsou tak ještě před návštěvou knihovny seznámeni s institucí, která je prostřednictvím znaků svých členů představena jako elitní duchovní sbor tvořený nositeli šlechtických titulů a erbů. Memoriální nápis, kterým se členové kapituly hrdě hlásí ke svému dílu – obnovené knihovně, obsahuje několik pozoruhodných informací:³

„D. O. M. A./⁴
ANNO, QVO PROCESSV[S]
APOTHEOSEOS/
BEATI IOANNIS DE NEPOMVCO
FINITVS/⁵
REVERENDISSIMIS AC RESPECTI[V]E
IL-/
[LUSTR]ISSIMIS, PERILLUSTRIB[U]S AC
AMPLI[SSIMIS]/
DANIELE JOSEPHO DE MAYERN
EPISCOPO [TIBERIADOS]/

CAPITULARI PRAEPOSITO/6
 CAROLO DOMINICO RZECZICZKY [...] DECANO/7
 JOANNE MAURITIO MARTINI
 ARCH[I]DIACONO/8
 JOANNE PETRO DEKRT
 SCHOLASTICO/9
 JOSEPHO WENCE[S]LAO A LANCKYSCH
 SENIORE CANONIC [O]/10
 ZDE[NK]ONE CHRZEPICZKY DE
 MODLISCHKOWICZ/11
 JOANNE RUDOLFO S.R. I.¹² COMITE DE
 SPORCK/13
 GEORGIO JOANNE LIBERTINO/14
 [ET JOANNE] MATHIA HOLLAN/15
 MET[ROP]OL. PRAG. ECCLESIA[E]
 COLLEGIUM/
 C[AN]ONICALE CONSTITUENTIBUS/
 BIBLIOTHECA HA[E]C/
 AD COMMO[DITATE]M
 POST[E]RO[R]UM/
 [AE]DI ISTI [RE]STITVTA/
 E[T] [I]N LOCO [S]VO VETE[R]I
 [POST]LIMI/
 NIO REPOSITA EST.“¹⁶

Počáteční formulace „v roce, kdy byl dokončen proces apoteózy blahoslaveného Jana z Nepomuku“ s letopočtem 1725 v chronogramu naznačuje, že se patrně počítalo s tím, že Jan Nepomucký bude svatořečen již v roce 1725, a nikoliv až roku 1729. Beatifikačního i kanonizačního procesu světce se totiž přímo účastnili někteří členové kapituly. Arcijáhen Jan Mořic Martini a kanovníci Josef Václav Lanckisch, Jiří Jan Libertin a Jan Rudolf Špork, kteří jsou zde jmenováni, zasedali od dubna 1723 v pražském beatifikačním tribunálu, kterému předsedal světicí biskup a probošt kapituly Daniel Josef Mayer z Mayernu. Úkolem tribunálu bylo snést dostatek důkazů o Nepomukově svatosti a ty poté předat papežskému stolci. Výsledky svědků skončily v únoru 1725, v létě byly kanonizační spisy dopraveny do Říma. Zvláště významnou

úlohu měl přitom hrabě Špork, který byl na počátku roku 1726 vyslán do Věčného města, kde se snažil kanonizační proces urychlit, nicméně ke svatořečení Jana Nepomuckého, jak známo, došlo až v roce 1729.¹⁷ Rok 1725 uvedený v nápisu mohl tedy také označovat ukončení procesu konaného v Praze, jenž byl důležitým předstupněm římského procesu, vedoucího nakonec ke světcově kanonizaci.

Z nápisu se dále dovídáme, že „*tato knihovna [...] byla obnovena [...] na svém starém místě*“. Tuto skutečnost dokládá pramen z počátku 17. století. Tehdy tvořily pozdější Mladotův dům dva samostatné domy a takto byly popsány i v soupisu domů na Pražském hradě, pořízeném v roce 1620.¹⁸ Část Mladotova domu, kde se nachází nynější knihovní sál, byla nazývána dům „choralistů“ a v jeho přízemí byla umístěna kapitulní knihovna, tvořící samostatný celek. Tehdy byla zřejmě nepřístupná, neboť autoři soupisu poznamenávají, že klíče od ní má mít kapitulní děkan. Po polovině 17. století se zmínka o knihovně objevuje znovu, a to v souvislosti s rozšiřováním zbrojnice, ke kterému ovšem nedošlo, protože kapitula proti tomu ostře protestovala. Jedním z argumentů na obranu nemovitého majetku kapituly bylo to, že v děkanství je uložena kapitulní knihovna, která musí být uzavřena ve zvláštní místnosti a již nelze snadno přestěhovat a bezpečně uložit na jiném místě.¹⁹

Současný knihovní sál byl vybudován na základě usnesení kapituly z roku 1724 v letech 1724–1725 v přízemí budovy vpravo od středního vstupu. V protokolu kapituly z roku 1724 se uvádí, že bylo stanoveno, aby nová knihovna byla zřízena tak, jak ukazuje schválený náčrt.²⁰ Záloha na výdaje ve výši 350 zlatých ať je hrazena podobně jako ostatní výdaje „*ex cassa Peschiniana*“ – z fondu Tomáše Pešiny z Čechorodu.²¹ Současně byl ustanoven „*operis director*“, ředitel či vedoucí úprav prostoru určeného pro knihovnu,

Obr. 1: Jan Ezechiel Vodňanský, *Iluzivní portál s erby kanovníků*, 1725, *Knihovni sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad*.

jímž se stal hodností čtvrtý prelát svatovítské kapituly, dómský scholastik Jan Petr Dekert (Dekrt).²² Provedením malířské výzdoby byl pověřen pražský malíř Jan Ezechiel Vodňanský (Wodnianský) (1673–1758), hrdě se hlásící ke svému dílu dobře viditelnou signaturou „*Joan. Ezechiel Wodniansky pinxit Anno MDCCXXV*.“ na středním pilíři arkády v místě pod hlavním klenebním obrazem.²³ Letopočet 1725 připojený k malířovu jménu můžeme považovat za datum ukončení malířských prací v sále. Vzhledem k tomu, že již 14. února 1725 byla schválena smlouva s truhlářem na zhotovení knihovních skříní, lze se domnívat, že malby byly v té době již dokončeny nebo se nacházely krátce před dokončením.²⁴ Malíř pracoval patrně v zimě, mimo obvyklou freskařskou sezónu. To umožňoval mimo jiné i poměrně malý prostor, který lze snadno vytápět, a užitá technika, jevící se bez příslušného restaurátorského průzkumu jako malba s podílem oleje (olejová tempe-

ra?) nanášená na suchý podklad. Tato technika mohla být zvolena i s ohledem na množství partií vyžadujících detailní malbu, jako jsou nápisy, erby, portréty a emblémy, jež by technikou fresky byly mnohem obtížněji proveditelné; limitující byl jistě i talent a schopnosti malíře. Z protokolu kapituly datované 10. listopadu 1725 se dovídáme, že práce v knihovně jsou již takřka dokončeny a je možno začít stěhovat knihy.²⁵ Stejný záznam uvádí, že má být vyplaceno 12 zlatých synovi malíře Vodňanského Janu Václavovi (*1701), který jako pomocník „*horlivě pracoval na vymalování knihovny*“.

Již v létě téhož roku, 17. srpna 1725, kapitula rozhodla o vyplacení 50 zlatých „*panu Franckovi*“ „*za koncepty vytvořené pro knihovnu*“ („*pro conceptibus ad bibliothecam compositis*“).²⁶ Poprvé v dějinách barokních klášterních knihoven v českých zemích se tu setkáváme se zprávou o honoráři vyplaceném za sestavení ideového konceptu výzdoby. Pravidlem

není ani zaznamenání jména konceptora, kterým byl v případě kapitulní knihovny „*pan Franck*“, pravděpodobně Michael Adam Franck z Franckensteinu (1675–1728), plodný a ve své době uznávaný autor četných prací o českých dějinách a odborník na historii, genealogii a heraldiku českých šlechtických rodů.²⁷ Franckovo odborné zaměření se výrazně projevilo ve skladbě výzdobného programu, jehož významnou část tvoří portrétní galerie pražských kanovníků, doprovázená erby a vysvětlujícími nápisy. O erudici tohoto muže svědčí také emblémy v okeních špaletách, které zjevně nejsou převzaty z dobových emblematických příruček, ale jsou vytvořeny na základě jejich důkladného studia a hlubokých znalostí dobové obrazové symboliky. Franck se jako concettista osvědčil již dříve, neboť je pokládán za autora koncepce slavnostní výzdoby vytvořené u příležitosti oslav blahorečení Jana Nepomuckého, které se konaly 4. července roku 1721. Franck toto své dílo popsal ve zvláštním spisku.²⁸ Podívejme se nyní, jaké náměty tento významný učenec navrhl pro výzdobu kleneb kapitulní knihovny.

Přední, jižní část knihovního sálu má neckovou klenbu s koutovými výsečemi, zadní, severní část je zaklenuta valeně, obě části jsou spojeny dvojitou arkádou. Klenba v přední části je členěna mohutným iluzivním rámem, ohraničujícím hlavní scénu. Kolem ní jsou rozmístěny menší orámované figurální obrazy a portrétní medailony [obr. 2]. Na ústřední scéně je vyobrazen Bůh Otec nesený anděly, zahalený do blankytně modré tuniky a zlatavého pláště [obr. 3]. Svatozář kolem jeho hlavy má tvar trojúhelníku, který odkazuje k Nejsvětější Trojici. Z úst Boha Otce vychází široký paprsek, v němž se vznáší personifikace Moudrosti zachycená jako malá postavička v bílém, třímající knihu a pochodeň; také ona je ověněna aureolou [obr. 4].²⁹ Oporou pro toto ikonografické určení je vyobrazení Moud-

rosti na jednom z hlavních klenebních polí Teologického sálu v premonstrátské kanoonii v Praze na Strahově. Zde je před chrámem moudrosti, sestávajícím z knihovnických regálů naplněných mnoha svazky, vyobrazena žena s pochodní v ruce a knihou, jež je podle nápisu v kartuši na architektuře chrámu „*Sapientia eadifikavit sibi domum*“ jednoznačně určena jako Moudrost – Sapientia.³⁰ Vzhledem k nápadné příbuznosti obou motivů se lze domnívat, že se Michael Adam Franck nechal inspirovat ikonografickým programem Teologického sálu u strahovských premonstrátů. Pod postavou Boha Otce je umístěn nápis sestavený z hvězd: „*E LABRIS. LIBRISQUE VENIT*“ („*Ze rtů a knih přichází*“ [moudrost]).³¹ Nápis využívající podobné zvukové stránky slov „labris“ („ze rtů“) a „libris“ („z knih“) (aliterace) upozorňuje návštěvníky knihovny na dvojí pramen moudrosti. Prvním z nich je Bůh, z jehož rtů vychází božská moudrost, jak to ostatně názorně předvádí klenební obraz, druhým jsou knihy uchovávané v knihovně. Kolem Boha Otce se vznášejí další andělé v pestrých drapériích, zachyceni v adoračním gestu se sepnatými rukama.

Pod hlavní scénou na klenebním náběhu středního pilíře je v členitém rámu obraz vousatého muže v modrém, jenž je zachycen ve společnosti několika kostlivců [obr. 5]. Muž sedí u kulatého stolu a ukazovátkem levé ruky, kterou si opírá o desku, se dotýká čela, tedy hlavy, jež je sídlem rozumu a intelektu. Podle tohoto gesta má být chápán jako učenec.³² Naproti němu píše psacím brkem na tabuli opřenou o stůl kostlivec ověněný vavřínovým věncem (narážka na historii?), za učencem je vidět kostlivce s vavřínovým věncem a loutnou, jenž zřejmě zastupuje hudbu či múzická umění. Ostatní kostlivci jsou oděni jako církevní hodnostáři – kardinálové, biskupové, kněží. Stojící kostlivec vlevo má na sobě oděv křížovníka s červenou hvězdou a rozmlouvá s „premonstrátem“; kost-

Obr. 2: Pohled na klenbu, Knihovni sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.

Obr. 3: Jan Ezechiel Vodňanský, Bůh Otec sesílající Moudrost, 1725, Knihovni sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.

Obr. 4: Jan Ezechiel Vodňanský, *Bůh Otec sesílající Moudrost*, detail, 1725, *Knihovni sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad*.

livec při pravém okraji obrazu připomíná svým tmavým oděvem a kloboukem lékaře. Pod stolem u nohou učence stojí glóbus, za ním je opřena deska s letopočtem 1725, tedy datem vzniku maleb, pod níž je připsána číslice deset. Obě číslice jsou podtrženy, součet však chybí a je na divákoví, aby jej doplnil. Letopočet s připojenou desítkou se tak stává pobídnutím k úvahám o budoucnosti, o tom, co bude za deset let. Pod obrazem je nápis „*SAPIES, SI CONSULIS ISTOS*“ („*Zmoudříš, poradíš-li se s těmihle*“).

Přítomnost kostlivců v ikonografických programech knihovních sálů není ničím neobvyklým. Jejich vyobrazení má zpravidla podobu emblémů, jak to dokládají například dva emblémy z osmatřicetidílného emblematického cyklu v knihovně benediktinského opatství St. Lambrecht ve Štýrsku,

které tematizují ctnostný život učence a okamžik jeho smrt, jenž teprve ukáže, zda se jeho život a dílo osvědčí před Bohem a věčností.³³ Tyto výjevy zahrnovaly mimo jiné významy také upomínku na smrt, *memento mori*, přítomné v knihovnách někdy též fyzicky v podobě skutečných skeletů, které se vystavovaly ve skleněných vitrínách a kromě připomínky smrti a pomíjivosti sloužily jako učební pomůcky.³⁴ V základní rovině vyjádřil téma smrtelnosti učence a jeho díla Abraham a Sancta Clara ve svém *Zrcadle smrti*, kde je pod číslem sedm otiskem obraz učence, který pracuje ve své knihovně, zatímco kostlivec se mu chystá zhasit svíci. Scénu doprovází starozákonní citát „*Utinam sapient ac novissima providerent!*“ („*Kéž by byli moudří a předvídali by věci poslední!*“) (podle Dt 32, 29) a „*Den gelehrten Kopf / nim ich auch beym Schopf*“.³⁵

Obr. 5: Jan Ezechiel Vodňanský, *Učenec s kostlivci*, 1725, *Knihovní sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.*

V knihovně pražské kapituly konceptor programu základní motiv *memento mori* významově poněkud posunul: kostlivec ve zlatavém biskupském rouchu uprostřed kompozice, jenž se zdá být mluvčím celého pochmurného shromáždění, nabádá učence slovy „Zmoudřiš, poradiš-li se s těmihle“ k tomu, aby se poučil činy a dílem svých mrtvých předchůdců – zástupců církve, učenců a umělců. Nejedná se tedy v první řadě o připomínku smrti, ale o pobídku ke studiu děl již zemřelých autorit. Získaná moudrost pak pomůže učenci při jeho úvahách o světě, symbolizovaném globem, a jeho blízké budoucnosti, jak naznačuje tabule s letopočtem. Pod obrazem je malířova signatura a datum dokončení maleb.³⁶

V kartuši na klenbovém nábehu naproti vstupu je vyobrazen perský král Ahasvér

(Achašvéroš) v orientálním šatu a s žezlem v ruce, jenž si v noci nechává předčítat z kroniky: „Oné noci spánek od krále prchal. Poručil tedy, aby přinesli Knihu letopisů památných událostí a ty byly králi předčítány“ (Est 6, 1) [obr. 6].³⁷ Přitom vyšlo najevo, že Mordokaj, který králi zachránil život, za to nebyl dosud odměněn. Král jej tedy nechal obléci do královského šatu a vozit na svém koni po městě se slovy „Tak se jedná s mužem, kterého chce král poctit!“ (Est 6, 11).

V kartuši nad vstupními dveřmi je umístěna scéna představující muže se svatozáří, který jede v kočáře společně s černochem v turbanu [obr. 7]. Černoch, obracející se ke světcům, má na klíně otevřenou knihu, jejíž text mu světec vysvětluje. Kompozici doplňuje tmavý chlapec s čelenkou z perí na hlavě, který pohání dvojspréží koní malým bičkem. Podle Antonína Podlahy tu byla vyobrazena scéna „Apoštol Filip vykládá komorníku královny Kandace ve voze sedícímu knihu Isaiáše proroka“.³⁸ Toto označení je správné jen částečně, nejedná se totiž o apoštola Filipa, ale o apoštola a biskupa Filipa Diákona, podle novozákonních Skutků apoštolů jednoho ze sedmi diakonů obce Jeruzalém (Sk 6, 1–6).³⁹ K jeho činům patří mimo jiné také obrácení „etiopského dvořana, správce všech pokladů Kandaky, to jest etiopské královny“, který „vykonal pouť do Jeruzaléma a nyní se vracel na svém voze a četl proroka Izaiáše“ (Sk 8, 26–35). Po cestě potkal Filipa, který byl na místo vyslán andělem. Na Filipovu otázku, zda textu rozumí, odpověděl dvořan záporně, a Filip mu tedy příslušnou pasáž vyložil. Tato scéna bývá často mylně zařazována právě mezi scény ze života sv. Filipa apoštola.⁴⁰ Obraz stejného námětu se nachází také na klenbě knihovny augustiniánského kláštera ve Vorau, kde symbolizuje Teologii.⁴¹ Tyto dvě scény, *Obrácení dvořana etiopské královny* a *Předčítání králi Ahasvérovi*, můžeme chápat jako významové protějšky. Oběma scénám je společný motiv předčítá-

ní a výkladu, přičemž *Předčítání králi Ahasvérovi* pocházející z knihy Ester je starozákonním předobrazem či paralelou k výkladu Izaiášova proroctví, jehož prostřednictvím obrátil Filip Diákon dvořana etiopské královny na křesťanskou víru.

Nad okny jsou na náběžích klenby namalovány další dvě kartuše. První z nich představuje apokalyptickou vizi sv. Jana, který přijímá od anděla knihu [obr. 8]. Anděl je vyobrazen ve shodě s biblickým textem: „[...] zahalen v oblak. Nad jeho hlavou byla duha, jeho tvář byla jako slunce, nohy jako ohnivé sloupky; v ruce měl otevřenou knížečku. Pravou nohou se postavil na moře, levou na pevninu [...]“ (Zj 10, 1–2). Tato scéna působila malíři jistě těžkostí, neboť nejdříve namaloval anděla s lidskou tváří, tu však posléze musel, zřejmě na popud concettisty či objednavatele, přemalovat slunečním kotoučem, pod nímž dodnes prosvítá původní malba. Přitom poučení či předlohu mohl Vodňanský nalézt v ilustracích četných obrazových biblí, například v *Icones Biblicae Veteris et Novi Testamenti* Melchiora Küsele z roku 1679 nebo ve Weigelově *Biblia Ectypa* z roku 1695,⁴² z nichž řada malířů čerpala inspiraci zvláště při obtížných úkolech malířsky zachytit vize proroků nebo zázraky. Podle jiné, o něco mladší, Weigelovy obrazové bible vznikly i malby s výjevy z *Apokalypsy* v kryptě bývalého kláštera augustiniánů-kanovníků v Dürnsteinu v Dolním Rakousku, kde se nachází také obraz Janovy vize anděla stojícího současně na moři i na souši.⁴³

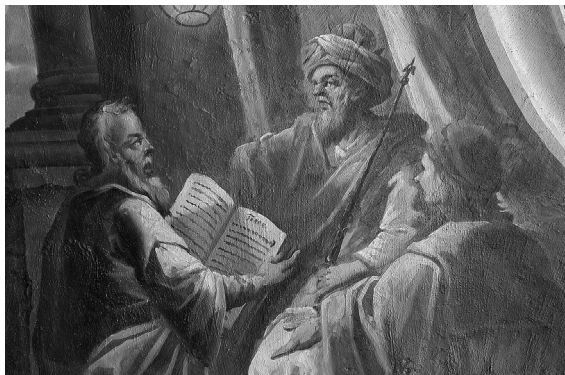
Vedlejší kartuše ukazuje vousatého muže v krajině, jemuž ruka z oblaků podává otevřenou knihu [obr. 9]. Pravděpodobně je zde zobrazen Mojžíš v okamžiku, kdy vyslechl Hospodinova slova: „Zapiš na památku do knihy a předej Jozuovi, že zcela vymažu zpod nebes památku na Amáleka“ („Scribe hoc ob monumentum in libro et trade auribus Iosue“) (Ex 17, 14).⁴⁴ I malby nad okny vytvářejí protějšky, zachycující okamžik předání a přijetí božského poselství. Mojžíš plní Hospodinův příkaz zapsat

do knihy jeho vůli, Jan je znovu povolán, aby prorokoval „proti mnoha národům, kmenům, jazykům i králům“ (Zj 10, 11).

Biblické scény se střídají s oválnými portrétními medailony učených svatovítských kanovníků. Jejich řadu zahajuje na klenbě v místě nade dveřmi ideální portrét Kosmy, portrétní galerie dále pokračuje po obvodu celé přední části knihovny ve směru hodinových ručiček. Literáty, historiky a učenice z řad svatovítské kapituly z přemyslovské doby zde reprezentuje již zmíněný děkan a zakladatel české dějepisné tradice Kosmas (†1125) [obr. 10],⁴⁵ probošt Gebhard (zřejmě pozdější biskup Jaromír, †1089),⁴⁶ jím jmenovaný reformátor svatovítské kapituly probošt Marek (†1098)⁴⁷ a kanovník Jaromír, kterého Václav Hájek z Libočan a po něm i barokní dějepisci považovali za jednoho z Kosmových pokračovatelů (dnes označovaný jako Kanovník vyšehradský).⁴⁸ Lucemburské období historie svatovítské kapituly zastupují kronikář a stavebník katedrály Beneš Krabice z Veitmile (†1375),⁴⁹ děkan a první arcibiskup Arnošt z Pardubic (†1364),⁵⁰ kanovník a politik Oldřich Voračický z Paběnic (†1334),⁵¹ kazatel Jan Milíč z Kroměříže (†1374)⁵² a kronikář Karla IV. František Pražský (†1362).⁵³

Portrétní medailony zdobí také klenbu zadní části knihovny. Obě pole valené klenby jsou tu rozdělena na čtvrtiny, v protilehlých polích bylo užito vždy stejného typu výzdoby. Ve dvou jižních a dvou severních trojúhelníkových výsečích pokračuje portrétní řada z přední části sálu, medailony mají stejný tvar a formu. Ostatní pole v podélné ose sálu byla prolomena iluzivními půlkruhovými otvory, kterými se otevírá pohled na nebe. Zde, na pozadí modrého nebe s obláčky, se vznášejí okřídlení putti s barevnými drapériemi, kteří nesou další oválné portrétní medailony s vlájícími nápisovými páskami.

V jižní části místnosti nacházíme nad obloukem arkády portrét „českého Livia“

Obr. 6: Jan Ezechiel Vodňanský, Perský král Ahasvér si nechává předčítat z kroniky, 1725, Knihovní sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.

Obr. 7: Jan Ezechiel Vodňanský, Biskup Filip Diákon vykládá komorníku etiopské královny Izaiášovo proroctví, 1725, Knihovní sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.

Obr. 8: Jan Ezechiel Vodňanský, Sv. Jan přijímá od anděla knihu, 1725, Knihovní sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.

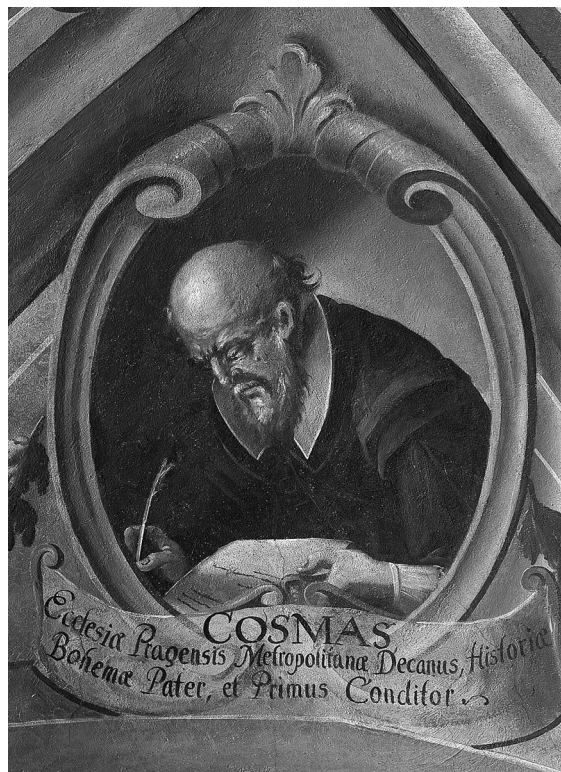

Obr. 9: Jan Ezechiel Vodňanský, Mojžíš přijímá Hospodinův příkaz, 1725, Knihovní sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.

(který však svatovítským kanovníkem nebyl) Václava Hájka z Libočan (†1553).⁵⁴ Naproti němu nad oknem je podobizna Bedřicha z Hrádku, kanovníka a historika, jehož jméno je známo pouze z jedné zmínky právě v Hájkově kronice.⁵⁵ Na klenbním poli po levé ruce byli společně vyobrazeni dva univerzitní hodnostáři a protivníci husitů a Jana Rokycany z 15. století – Hilarius Litoměřický (†1469)⁵⁶ a Václav Křižanovský z Křižanova (†1470).⁵⁷ Vpravo začíná řada osobností z období katolické reformace: jsou tu zachyceni historik a básník Jiří Barthold z Breitenberka, zvaný Pontanus (†1614)⁵⁸ a teolog Petr Linda (†1592).⁵⁹ V severní části sálu pak byly umístěny portréty „českého Cicera“ Jana Ctibora Kotvy z Freyenfelsu (†1637),⁶⁰ prvního litoměřického biskupa Maxmiliána Rudolfa Šlejnice (†1675),⁶¹ prelátů Šimona Brosia z Horšovského Týna (†1642),⁶² Wolfganga Chanovského z Dlouhé Vsi (†1586),⁶³ Kašpara Arsenia z Radbuzy (†1629) [obr. 11],⁶⁴ Ondřeje Klementa Kokra (†1650)⁶⁵ a Tomáše Pešiny z Čechorodu (†1680).⁶⁶

Poslední tři portréty zvláště významných kanovníků se v podobě kruhových medailonů nacházejí na klenbách špalet tří oken v přední části sálu. Na jejich ostění jsou namalovány oválné medailony s portréty čtyř západních církevních otců, k nimž byli připojeni sv. Tomáš Akvinský a Bonaventura. Pod medailony byly umístěny nápisy, z nichž se však dochoval pouze jeden pod obrazem sv. Tomáše Akvinského. Portréty teologů doplňují v horní části emblémy v kartuších.

Na klenbě špalety okna vlevo (při pohledu ze sálu) byl vyobrazen český teolog, kazatel a „Husův protivník“ Ondřej z Brodu (†1427).⁶⁷ Medailon na levém ostění zachycuje muže v černém oděvu, kterého identifikují slova vycházející z úst anděla „TOLLE LEGE!“: jedná se o sv. Augustina v šatu učenice v okamžiku jeho obrácení na křesťanskou víru.⁶⁸ Vedle světce je otevřena velká kniha s latinským textem, který je dnes již stěží čitelný, ale

Obr. 10: Jan Ezechiel Vodňanský, *Kosmas*, 1725, *Knihovni sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.*

zcela jistě byl určen návštěvníkům knihovny, jak ukazuje naléhavý pohled Augustina, jenž jako jediný ze šesti světců zobrazených na ostění oken hledí přímo na diváka. Emblém tvoří obraz chlapce před zrcadlem a slova „*HUC OCULOS! / DISCES*“ („*Oči sem! Budeš se učit*“). V medailonu na pravém ostění je v biskupském rouchu zobrazen sv. Ambrož před otevřenou knihou, jak se obrací ke krucifixu, v pozadí stojí světcův atribut, dnes poněkud nečistitelný včelí úl.⁶⁹ Lemma emblému „– *QVAE MANDERIT HORIS / RUMINET ALTERNIS* –“ („*To, co rozkouše, postupně ať přežvýká*“) doprovází obraz přezvykující krávy. Oběma emblémům, k nimž se volně pojí také slova anděla určená Augustinovi, lze rozumět jako pobídkám k učení. Chlapec dívající se do zrcadla je v připojeném textu nabádán

Obr. 11: Jan Ezechiel Vodňanský, Preláti Šimon Brosius z Horšovského Týna, Wolfgang Chanovský z Dlouhé Vsi a Kašpar Arsenius z Radbuzy, Knihovni sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.

k sebereflexi, k poznání sebe sama a vlastních činů po vzoru sv. Augustina. K tomuto nelehkému úkolu se přidává četba a samostudium, přičemž získané znalosti mají být chápány a promýšleny postupně, doslova „přežvykány“, jak názorně ukazuje obraz přežvykující krávy nad sv. Ambrožem.

Na klenbě špalety prostředního okna je namalován portrét svatovítského kanovníka Jana Nepomuckého.⁷⁰ Medailon na levém ostění představuje sv. Jeronýma jako asketu, spočívajícího na knize, s lebkou a křížem.⁷¹ Emblém „–NOCTU DIUQVE“ („Ve dne v noci“) zobrazuje muže ukládajícího při světle svíce do truhly pytle s penězi. Na protější špaletě sv. Řehoř v červeném papežském rouchu a s kamaurou na hlavě přidržuje velkou knihu, přitom přijímá inspiraci v podobě holu-

bice Ducha svatého [obr. 12].⁷² V emblému se nachází srdce s lidskýma ušima a otevřená kniha, nalistovaná na stránce s jazykem v trojúhelníkové svatozáři; doprovodný nápis říká: „AUDI SINE VOCE LOQVENTEM“ („Slyš promlouvajícího bez hlasu“) [obr. 13]. I tyto emblémy se zřejmě vztahují ke vzdělání: muž ukládající své poklady snad symbolizuje čtenáře, který se má „ve dne v noci“ věnovat získávání poznatků – pokladů svého ducha tak, jak to činil asketa sv. Jeroným. Čtenář má však být vnímavý také k „promlouvajícímu bez hlasu“, sv. Janu Nepomuckému, který je připomínán vyobrazením jazyka na stránce otevřené knihy a svým portrétem na klenbě okenní špalety. Poselství tohoto mučedníka zpovědního tajemství, jak byl nazýván, je třeba přijímat srdcem, nikoliv pouze z knih, jak poněkud

Obr. 12: Jan Ezechiel Vodňanský, *Okenní špaleta se sv. Řehořem*, 1725, *Knihovní sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad*.

Obr. 13: Jan Ezechiel Vodňanský, *Emblém „Slyš promlouvajícího bez hlasu“*, 1725, *Knihovní sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad*.

neobratně vyjadřuje srdce opatřené ušima. Exemplem takového počínání je sv. Řehoř, naslouchající Bohu, ztělesněnému holubíci Ducha svatého.

Klenbu špalety posledního okna zdobí portrét středověkého encyklopedisty Pavla Žídka.⁷³ Muž v černém se sepjatýma rukama před otevřenou knihou na levém ostění okna je Tomáš Akvinský, soudě podle fragmentu slunce na jeho prsou, toto určení nepřímou podporují také knihy v pozadí.⁷⁴ Pod obrazem je jediný zachovaný nápis: „*UNIUS / LIBRI / LECTOREM / METUUS*“ („[Obávěj?] se čtenáře jedné knihy“). Značně poškozený emblém ukazuje (podle Antonína Podlahy) ruku, která trhá se stromu najednou několik plodů, ale většina z nich padá na zem. Doprovodný nápis varuje: „*PLURA SIMUL PRENDISSE / NOCET*“ („Škodí zmocňovat se najednou více věcí“). Protějškem Tomáše Akvinského je nepochybně sv. Bonaventura v kardinálském rouchu, ukazující v otevřené knize na krucifix.⁷⁵ Lemma „*LUX OMNIS AB UNO*“ („Všechno světlo z jednoho“) ilustruje slunce ozařující zespodu zemi a hvězdy. Všechny nápisy zachované v této okenní špaletě tematizují způsob studia knih: na jedné straně je sice třeba obávat se člověka, který zná jen jednu knihu, ať už pro jeho nevzdělanost nebo názorovou zaujatost či omezenost, na druhé straně však i studium příliš mnoha knih najednou škodí – zmocňuje-meli se mnoha myšlenek najednou, spousta z nich „propadne“ a v mysli zůstanou stejně jen některé. Přitom ovšem zůstává vždy v platnosti, že studium a vědění je možné jen skrze Boha, jenž jako slunce přináší světlo veškerého poznání. Postava sv. Bonaventury s krucifixem upomíná na setkání Bonaventury s Tomášem Akvinským, který jej navštívil, aby se ho zeptal, ze kterých knih čerpá svou nesmírnou znalost Boha. Bonaventura místo na knihy ukázal na krucifix se slovy, že jediným pramenem pravého poznání je Kristovo utrpení na kříži.

Dvě dvojice emblémů na ostění dvou oken v zadní části sálu opět alegorizují čtenáře, knihy a místo jejich uchovávání – knihovny. Na špaletě okna vlevo je namalována zahrada, uprostřed ní stojí kašna se sochou Neptuna a nalevo od ní velký úl, z něhož vylétávají včely. Malebnou scénérii komentuje lemma: „*EX OMNI MEL FLORE LEGUNT* –“ („*Sbírají med z každé květiny*“) [obr. 14].⁷⁶ Včelami jsou patrně míněni náruživí čtenáři, kteří si nenechají ujít žádnou příležitost k rozšíření svého vzdělání v knihovně, jež jim jako rozkvetlá zahrada nabízí poznatky ze všech vědních oborů.

Protějšek zahrady tvoří pohled do interiéru lékárny: nad lékárnickým pultem jsou zavěšeny váhy, které drží ve svých pařátech orlice, v popředí stojí dva mohutné moždíře. Připojené lemma oznamuje: „– *PANACES HINC OMNIBUS / OMNE*“ („*Léky odtud [dají] všem všechno*“) [obr. 15]. Přirovnání knihovny k lékárně, k místu, kde se léčí lidská duše, je poměrně časté. Jedním z důležitých příkladů je knihovni sál benediktinského opatství St. Gallen, nad vstupními dveřmi označený řeckým nápisem „*ΨΥΧΗ ΙΑΤΡΕΙΟΝ*“ = „*See-len-Sanatorium*“ či „*Sanatorium duše*“.⁷⁷ Nápis je symbolickým poukazem na knihy, z nichž zejména Bible je prostředkem k léčení a posilování lidského ducha a duše.⁷⁸

Okno napravo má na svém ostění namalován prostřený stůl s pochoutkami, který komentuje lemma: „– *VARIO DABIT APTA PALATO*“ („*Poskytne (dá) věci vhodné (připravené) pro různá ústa*“) [obr. 16]. Na prostřeném stole na protější špaletě jsou kolem truhlice se šperky vyrovnány vzácné nádoby, v pozadí je vidět kredenc se stříbrným nádobím a drahými poháry. Lemma podotýká: „*IN DECUS, INQVE USUM*“ („*K okrase a k užítku*“) [obr. 17]. Oba emblémy jsou dalšími variacemi alegorického zobrazení knihovny. První emblém představuje knihovnu jako prostřený stůl, z něhož si každý vybere pochoutky, tedy knihy podle své chuti. Druhý

emblém hodnotí knihovny a knihy v nich uložené nejen jako užitečné, ale přisuzuje jim také estetickou funkci. Krásou je však možná myšlena i duchovní krása, ke které se člověk může studiem dopracovat.

Ikonografický program svatovítské kapitulní knihovny, o jehož rekonstrukci jsme se právě pokusili, bude v budoucnu jistě doplňován a korigován, zejména podaří-li se objevit concetto, písemný program maleb. Jistou nadějí (větší než je v podobných případech obvyklé) skýtá rozsáhlá, dosud takřka nezpracovaná písemná pozůstalost autora koncepce výzdoby Michaela Adama Franccka z Franckensteinu.⁷⁹ Přesto však už nyní můžeme ikonografickému programu vytvořenému pro svatovítské kanovníky přiznat nespornou exkluzivitu, spočívající ve výjimečnosti použitých motivů i promyšlenosti celé koncepce. Některé detaily či dílčí scény byly sice použity i na jiných místech, jejich spojení ve zcela novém originálním rámci však vytváří pozoruhodnou výpověď, jejíž hloubku se nám dnes ne vždy daří zachytit. Hlavní klenební obraz tematizuje podle požadavků „knihovniho“ decora moudrost, jež pochází vždy od Boha, na Vodňanského malbě v podobě lidské postavičky vychází přímo z Božích úst. Tady zřejmě Franck využil své výborné znalosti tehdejších pražských knihovních sálů a postavu Moudrosti navrhl podle fresky Siarda Noseckého v Teologickém sále na Strahově.⁸⁰ Obsahovým rozšířením výjevu s Bohem Otcem vysílajícím ze svých úst Moudrost jsou medailony nad okny s náměty přijetí božského poselství. Je tu vyobrazen Mojžíš přijímající příkaz Hospodina a sv. Jan před apokalyptickým andělem s tváří slunce, popsany v knize Zjevení. K centrální oslavě Božské moudrosti jsou dále připojeny zřídka se vyskytující scény *Obrácení dvořana etiopské královny* a *Předčítání králi Ahasvérovi*, spojené motivem předčítání a výkladu, jež vede k činnům: obrácení na křesťanskou víru či ocenění dosud opomíjených zásluh druhé osoby.

Přijímání Božích slov či pravd stejně jako jejich výklad, předávání a konání ve prospěch křesťanské katolické víry byly rovněž předními úkoly svatovítských kanovníků, přičemž konkrétní podobu nabyly v procesu beatifikace Jana Nepomuckého, připomenutého hned nad vstupem do knihovny. Druhou rovinu ikonografického programu pak tvoří ponaučení pro čtenáře a připomínky nekonečného bohatství knihoven. Pozoruhodná scéna s kostlivci pod centrální malbou Boha Otce vybízí k četbě autorit, u nichž je možné najít odpovědi na všechny otázky, včetně otázky, co nás čeká v budoucnosti. V okeních špaletách se formou emblémů rozvíjí řada pouček o způsobu studia knih, jejich užitečnosti i kráse, a o knihovnách, jež jako zahrada skýtají množství medových květů, jako lékárna dokáže vyléčit lidskou duši a jako prostřený stůl s drahými nádobami nabízejí pochoutky pro ducha i pastvu pro oči.

K jedinečnosti výzdoby kapitulní knihovny však zásadně přispívá také rozsáhlá portrétní galerie svatovítských kanovníků. Zjevně zde plní funkci podobných galerií velkých řádových učenců minulosti v klášterních bibliotékách, odkazujících na tradici vzdělanosti a učenosti, jakož někdy (zejména u mnišských řádů a klášterů) i na starobylost těchto institucí. Malířská výzdoba knihovny svatovítské kapituly je však o to zajímavější, že připomíná nejen obecně dlouhou a bohatou literární a dějepisnou tradici, ale také nepřerušenu kontinuitu vzdělanosti na půdě konkrétní církevní instituce, která z velké části utvářela podobu české vzdělanosti jako takové.⁸¹ Do malované galerie byli vybráni kanovníci od přemyslovské doby, přes éru lucemburskou, období husitských válek a reformace až po autory působící ve službách katolické reformace na sklonku 16. a v 17. století. V každé ze slavných i bouřlivých epoch dějin české církve i celé země působily v řadách svatovítské kapituly vynikající osobnosti, jejichž působení a činy připomínají nápisy, dopl-

ňující jejich malované portrétní medailony. Dominují zejména významní historikové, teologové a literáti (např. Kosmas, František Pražský, Hájek z Libočan, Kotva z Freyenfelsu, Pešina z Čechorodu a řada dalších), k nimž jsou připojeni hodnostáři univerzity (Hilarius Litoměřický, Václav Křižanovský). Nápisy u některých z nich zdůrazňují, že se dotyční zasloužili také o samotnou metropolitní kapitolu (Jaromír, Marek) a zvláště pak o její knihovnu (Arsenius z Radbuzy, Pontanus). Nechybí ani jména kanovníků, kteří svůj život zasvětili apoštolské a kazatelské činnosti či významně podporovali mariánský kult (Milíč z Kroměříže, Arnošt z Pardubic, Šimon Brosius, Ondřej Kokr). Zvláště výrazně pak byli zastoupeni autoři, kteří přispěli k nepomucenské hagiografii (Pontanus, Hájek z Libočan, Pešina z Čechorodu, Pavel Žídek), což v kontextu doby vzniku díla a čerstvě ukončenému beatifikačnímu procesu není nijak překvapivé. V duchu protireformační tradice byl ovšem položen důraz také na představení kapituly jako záštity a bojovníka proti heretikům a jinověrcům (Hilarius Litoměřický, Václav Křižanovský; viz též zvláštní místo vyhrazené portrétům Pavla Žídka a Ondřeje z Brodu).⁸² A konečně: mezi reprezentanty důležité církevní instituce jsou přirozeně zařazeni i „zastánci silného duchovenstva“, církevní politikové, preláti a biskupové (Hilarius Litoměřický, Oldřich Voračický, Wolfgang Chanovský, Maxmilián Šlejnic), z jejichž středu ční opakovaně připomínaná postava mučedníka zpovědního tajemství a nejslavnějšího svatovítského kanovníka Jana Nepomuckého.

Většinu podkladů pro malované portrétní medailony v knihovně zřejmě pro malíře připravili sami svatovítské kanovníci a učený concettista Michael Adam Franck z Franckensteinu. U podobizen kanovníků z mladší doby mohl Jan Ezechiel Vodňanský jistě využít portréty, uchovávané v době vzniku jeho maleb například přímo v budo-

Obr. 14: Jan Ezechiel Vodňanský, *Emblém „Sbírají med z každé květiny“*, 1725, *Knihovni sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.*

Obr. 15: Jan Ezechiel Vodňanský, *Emblém „Léky odtud [dají] všem všechno“*, 1725, *Knihovni sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.*

vě děkanství (řada jiných portrétů se tu nachází dodnes) či v dalších kanovnických domech. Mnohé podobizny pak evidentně převzal z grafických listů a knižních ilustrací: použil například grafický list Caspara Doomsa s portrétem Šimona Brosia (1641), rytinu Gerharda de Groos s vyobrazením Husova protivníka Ondřeje z Brodu (zřejmě osmdesátá léta 17. století), vyobrazení Kašpara Arsenia zřejmě pochází ze spisu *Domus Pietatis et Literarum Lapide Fundamentum* (rytina Samuela Dvořáka, 1680). Původ většiny por-

trétů však bohužel zatím nelze prokázat, lze ovšem předpokládat, že podoba kanovníků byla výsledkem konzultací malíře, objednavatele a concettisty Francka.

S řadou podobizen, zcela totožných s Vodňanského malbami, se můžeme znovu setkat na konci 18. století v albu portrétů českých a moravských učenců od pražského rytce Jana Balzera (např. Kosmas, František Pražský, Hájek z Libočan, Pontanus, Pešina z Čechorodu a další).⁸³ Byť mohl v některých případech vyjít i přímo z Vodňanského

Obr. 16: Jan Ezechiel Vodňanský, *Emblém „Poskytne věci vhodné pro různá ústa“*, 1725, *Knihovná sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.*

Obr. 17: Jan Ezechiel Vodňanský, *Emblém „K okrase a užitku“*, 1725, *Knihovná sál kapitulního děkanství (Mladotův dům), Pražský hrad.*

nepochybně dobře dostupných maleb, častěji zřejmě pracoval spíše se stejnými předlohami (např. u Pešiny z Čechorodu s vyobrazeními ve spisech *Mars Moravicus* a *Phosphorus septicornis* anebo u Hájka z Libočan s portrétem na jeho epitafu v kostele sv. Anny v Praze).⁸⁴ Je ale zajímavé, že na rozdíl od Vodňanského zřejmě více využíval i starších, středověkých děl: například u portrétu Beneše Krabice z Veitmile Balzer nepřevzal neurčitou postavu františkánského mnicha z kapitulní knihovny, ale jako předlohu použil jeho par-

léřovský sochařský portrét z triforia Chrámu sv. Víta.

Již jsme se zmínili o specializaci Michaela Adama Francka z Franckensteinu na českou šlechtickou genealogii a heraldiku. Tyto své zájmy mohl rovněž uplatnit během přípravy erbů, kterými Jan Ezechiel Vodňanský doplnil portréty většiny kanovníků. U řady z nich to nebylo příliš obtížné, zejména opět u raně novověkých učenců, kde se mohl držet dobře dostupných obrazových i textových předloh, nicméně u několika osobností si zřejmě dal

s hledáním jejich rodového původu větší práci. U některých portrétovaných toto Francovo snažení vyvrcholilo (dnes neprokazatelným) spojením svatovítských kanovníků s významnými českými rody (viz např. označení Marka z Mělníka erbem Hroznatovců, případně pánů z Vrtby či z Gutštejna, anebo označení Jana Milíče z Kroměříže stříbrným leknem Talmberků, Martiniců či Kouniců). Za tímto snažením zřejmě můžeme mimo jiné spatřovat i typický motiv prezentace když už ne výlučně aristokratického charakteru metropolitních kapitul, pak alespoň obecně jejich stavovské a duchovní exkluzivity.⁸⁵ Erby

objednavatelů nad vstupem do knihovny tak identifikovaly stejně jako znaky na portrétech učenců a prelátů nejen konkrétní příslušníky kanovnického sboru, ale vyjadřovaly též elitní charakter celé instituce v minulosti i současnosti, a společně zpřítomňovaly tradice, které zásadním způsobem určovaly postavení, poslání a moc metropolitní kapituly ve smyslu společenském, politickém, církevně-správním i duchovním. Ztělesněním těchto tradic se stala i malířská výzdoba kapitulní knihovny – zahrada učené moudrosti, nabízející své plody a květy každému, kdo zatoužil po vzdělání a poznání božské moudrosti.⁸⁶

THE GARDEN OF WISDOM – PAINTING DECORATIONS OF ST. VITUS CHAPTER LIBRARY IN PRAGUE CASTLE (MICHAELA ŠEFERISOVÁ LOUDOVÁ – PAVEL SUCHÁNEK) – SUMMARY

The painting decorations in the former library of St. Vitus Chapter which is situated on the first floor of the dean's residence in Prague Castle (so-called Mladota's House) was initiated in 1724 most probably by the chapter dean and librarian Karel Dominik Řečický (†1734). That year and a year later painting works proceeded under supervision of "*operis director*", the cathedral scholastic Jan Petr Dekert (†1726). Prague's painter Jan Ezechiel Vodňanský (†1758), the author of the paintings in the library hall, worked here in accordance with the *conchetto* created by certain "*Mr. Franck*", referring probably to a learned historian and genealogist Michael Adam Franck of Franckenstein (†1728) who designed a concept of festival decorations for the metropolitan chapter to commemorate the beatification of John of Nepomuk in 1721.

The main vault painting brings the motifs of wisdom originating in God. The central scene with God Father sending Wisdom from his mouth is complemented by medallions with a motif of receiving of the word of God (scenes with Moses and St. John the Evangelist) and motif of reading and interpretation as a means of transmission of wisdom and a means of acting in favour of the Catholic faith (*Conversion of a courtier of the Queen of Ethiopia* and *Reading to King Ahasuer*). Another level of iconographic programme unveils a lesson for a reader and reminders of endless riches of libraries: noteworthy scene with skeletons below the central painting of God Father urges to read authorities. In window reveals there are emblems that develop thoughts on the way of studying books, their usefulness and beauty as well as thoughts on libraries which are as full of honey blossoms as gardens and have the power to heal human soul as well as pharmacy, being a table with precious bowls offering relish for human soul and eyes. The uniqueness of the chapter library is emphasized by the large portrait gallery of St. Vitus canons, referring to the tradition of learning, culture and erudition, in Prague Chapter reaching back

to 11th century. In one more level, eye-catching accents on St. Vitus Canon John of Nepomuk, on fighters against heretics, or on “advocates of powerful clergy” allow to interpret the painting decorations of the chapter library as an explication of traditions and bringing them into the present, too. In general sense, these traditions defined the identity of this church institution and its members.

- 1 Kapitulní děkanství, tzv. Mladotův dům čp. 37. Jednopodlažní knihovni sál se nachází v přízemí v pravé části domu; Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany*, Praha 2000, s. 235–237.
- 2 Friedrich Karl Gottlob Hirsching, *Versuch einer Beschreibung sehenswürdiger Bibliotheken Deutschlands nach alphabetischer Ordnung der Oerter*, III. Bd., I. Abt., Erlangen 1788, s. 198. O knižním fondu viz též Adalbert Blumenschein, *Beschreibung verschiedener Bibliotheken in Europa*, Österreichische Nationalbibliothek, Wien, Handschriftensammlung, Cod. Ser. N. 2807, s. 5 (rozlišuje proboštskou a kapitulní knihovnu). – Jaroslav Schaller, *Beschreibung der königlichen Haupt und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten*, I. Bd., Prag 1794, s. 477–480.
- 3 Při přepisu nápisu bylo přihlédnuto k Antonín Podlaha – Karel Fiala, Bývalý dům děkana metropolitní kapitoly na Hradě Pražském, *Památky archeologické a místopisné* 23, 1908–1909, sl. 402–403. Místa vyznačená kurzivou se od Podlahova přepisu liší.
- 4 Deo optimo magno aeterno; Adriano Cappelli, *Manuali hoepli lexicon abbreviaturarum. Dizionario di abbreviature latine ed italiane*, Milano 1990, s. 450.
- 5 Chronogram 1725. Podlaha – Fiala (pozn. 3), sl. 402, uvádí chybně 1726.
- 6 Probošt, titulární biskup tiberiádský a budoucí arcibiskup pražský Daniel Josef Ignác Mayer z Mayernu (1656–1733). Erb: polcený štít, v pravém červeném poli světec (Václav? Leopold?) držící červený štít se stříbrným břevnem. Levá polovina dělená, v horním stříbrném poli zlatá růže, v dolním červená kvádrovaná zeď. Nad štítem mitra a berla, vše převýšeno černým kloboukem s šesti střapci po obou stranách. – K děkanu Mayerovi viz např. Antonín Podlaha, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*, Pragae 1912, s. 224–227. – Milan M. Buben, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 221–223.
- 7 Děkan Karel Dominik Řečický (†1734); Podlaha (pozn. 6), s. 238. Erb: v červeném poli štítu štěp vinné révy se třemi výhonky, na štítu turnajový helm s korunou, fafrnochy červené se zlatým podšitím, nad štítem mitra a berla, v klenotu štěp vinné révy se třemi výhonky. Vše převýšeno černým kloboukem s šesti střapci po obou stranách.
- 8 Arcijáhen Jan Mořic Martini (†1744); ibidem, s. 238–241. Erb: dělený štít, v horním červeném poli černá orlice se zlatým prstenem v zobáku, v dolním poli stříbrná kvádrovaná zeď. Na štítu turnajový helm s korunou, vpravo červené fafrnochy se stříbrným podšitím, vlevo červené fafrnochy s černým podšitím [sic!], nad štítem mitra a berla. V klenotu černá orlice se zlatým prstenem v zobáku.
- 9 Dómský scholastik Jan Petr Dekert (†1726); ibidem, s. 241–242. Erb: v černém poli štítu sedící sv. Petr, na štítu koruna, berla a mitra, v klenotu černý kohout.
- 10 Josef Václav Lanckisch (†1751); ibidem, s. 243–245. Erb: na modro-zlatém štítu červené břevno pokosem, na břevnu jelen ve skoku. V modrém poli zlatá lilie, ve zlatém poli modrá lilie. Na štítu turnajový helm se zlatou korunou, vpravo červené fafrnochy se stříbrným podšitím, vlevo modré fafrnochy se zlatým podšitím, na štítu mitra a berla, v klenotu buvolí rohy vpravo stříbrno-červeně dělené, vlevo zlato-modře dělené. Mezi nimi vyskakující jelen.
- 11 Zdeněk Jíří Chřepický z Modliškovic (†1755); ibidem, s. 245–248. Erb: na stříbrném štítu přední polovina černého psa, na štítu koruna, mitra a berla, vše převýšeno černým kloboukem s šesti střapci po obou stranách.
- 12 Sacri Romani Imperii; Cappelli (pozn. 4), s. 504.
- 13 Známy amatérský kreslíř Jan Rudolf hrabě Špork (1695–1759) vytvořil portréty všech zde zmiňovaných svatovítských kanovníků. Erb: čtvrcený štít s čestným štítkem: v modrém poli hlava Turka, na štítku zlatá koruna. V prvním a druhém zlatém poli černý orel, v druhém a třetím červeném poli stříbrný lev ve skoku s černo-zlatě čtvrceným praporcem, v druhém poli vpravo, ve třetím poli vlevo hledící. Na štítu pět turnajových přilbic s korunami, vpravo černé fafrnochy se zlatým podšitím, vlevo červené fafrnochy se stříbrným podšitím; nad štítem mitra a berla, v klenotech uprostřed černý korunovaný orel, vpravo zelená paví pera a vyskakující stříbrný korunovaný lev vlevo hledící s černo-zlatým praporcem, vlevo postava Turka v červeném oděvu a obrněná paže s mečem. – Ke Šporkovi Viz Antonín Podlaha, Hrabě Jan Rudolf Špork a jeho kres-

- by, *Památky archeologické a místopisné* 20, 1902–1903, sl. 451–456. – Idem, *Kresby hraběte Jana Rudolfa Sporcka, Památky archeologické a místopisné* 21, 1904–1905, sl. 59. – Pavel R. Pokorný, Ještě ke konsekračním soudkům, *Bibliotheca Strahoviensis* 4–5, 2001, s. 255–257. – Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 248–251.
- 14 Jiří Jan Libertin (†1732); Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 251–254. Erb: modrý štít s červenou špicí, po stranách po jedné zlaté šesticípé hvězdě, na špicí stříbrná kotva ovinutá úhořem (?). Na štítu turnajský helm s korunou, vpravo modré fafrnochy se zlatým podšitím, vlevo červené fafrnochy se stříbrným podšitím. Nad štítem mitra a berla, v klenotu dvě orlí křídla, červené vpravo, stříbrné vlevo.
- 15 Jan Matěj Hollan (†1743); ibidem, s. 254. Erb: v červeném poli stříbrný lev ve skoku. Na štítu turnajský helm s korunou, červené fafrnochy se stříbrným podšitím. Nad štítem mitra a berla, v klenotu vyskakující stříbrný lev mezi dvěma zelenými ratolestmi.
- 16 Chronogram 1725.
- 17 Vít Vlnas, *Jan Nepomucký. Česká legenda*, Praha 1993, s. 106–125.
- 18 Praha, Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, odd. fotografické dokumentace a dokumentačních sbírek; Dr. M. Vilímková, Ing. J. Muk, Ing. Herda, *Pražský hrad. Domy ve Víkářské ul. čp. 34–41, 198. Stavebně historický průzkum*, Praha 1965, s. 78.
- 19 Ibidem, s. 79. Vizitace v roce 1661 ovšem shledala, že kapitulní knihovna je otevřená, že ze dvou místností si děkan udělal vinný sklep a že v knihovně chybí řada knih, což se pozná pouze podle prázdných míst v policích, neboť knihovna nemá inventář. Obě události – obhájení domu i vizitace – se konaly za děkana Jana Kryštofa Reinholda; viz ibidem, s. 80.
- 20 Podlaha – Fiala (pozn. 3), sl. 401, pozn. 3.
- 21 Vlček (pozn. 1), s. 235.
- 22 Ibidem. Zde jsou chybně uvedeny iniciály Dekertova jména R. D. (zřejmě podle latinského originálu citovaného Antonínem Podlahou z kapitulního protokolu: „[...] *operis director constitutus est Rdmus Dnus scholasticus Dekert*.“ Iniciátorem vybudování knihovny byl však prý tehdejší kapitulní děkan a knihovník Karel Dominik Řečický; viz Hirsching (pozn. 2), s. 197.
- 23 K Vodňanskému viz Karel Herain, *České malířství od doby rudolfínské do smrti Reinerovy*, Praha 1915, s. 112–113. – Pavel Preiss, Malířství pozdního baroka a rokoka v Čechách, in: *Dějiny českého výtvarného umění* II/2, Praha 1989, s. 778. – Michal Šroněk, *Pražští malíři 1600–1656*, Praha 1997, s. 123–124. – Martin Mádl, Heiligenkreuz-Gutenbrunn – Rajhrad – Řevnice: Tři výjimky z pravidel barokní nástěnné malby, in: *Verba volant, scripta manent. Příspěvky z kolokvia o kresbě a grafice Anně Rollové k narozeninám*, Praha 2006, s. 21–22. – Martin Mádl, in: Mojmír Horyna – Robert Hugo – Martin Mádl – Pavel Preiss, *Kostel sv. Kateřiny na Novém Městě pražském*, Praha 2008, s. 119–120. K ikonografii kapitulní knihovny viz Pavel Preiss, Ikonografický program knihovny staroměstského kláštera servitů, in: *Sborník k 80. narozeninám Mirjam Bohatcové*, Praha 1999, s. 282.
- 24 O rozmístění knih informuje Hirsching, který knihovnu zřejmě osobně navštívil, patrně v osmdesátých letech 18. století. Podle jeho popisu si lze vytvořit představu nikoliv o vzhledu knihovního mobiliáře, ale o jeho členění dle oborů; srov. Hirsching (pozn. 2), s. 198–199.
- 25 Podlaha – Fiala (pozn. 3), sl. 402, pozn. 6.
- 26 Ibidem, sl. 402, pozn. 5.
- 27 Tiskem bylo vydáno necelých dvacet Franckových studií a dalších čtyřicet děl zůstalo v různé fázi rozpracování v rukopisech. K životu, dílu a pozůstalosti srov. zejména Alena Richterová, Pozůstalost Michaela Adama Francka z Franckensteina ve fondech Národní knihovny v Praze, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 7, 1990, č. 1, s. 139–152. – Eadem, Dva novověké rukopisy české provenience v Jagellonské knihovně v Krakově, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 17, 2001–2002, s. 204–212. – Eadem, Osud knihoven Bohuslava Balbína a Michala Adama Francka z Franckensteina, in: *Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách*, Praha 2004, s. 643–651.
- 28 Vlnas (pozn. 17), s. 116.
- 29 Podlaha – Fiala (pozn. 3), sl. 404. – Vlček (pozn. 1), s. 236.
- 30 Autorem maleb, vytvořených mezi lety 1721–1727, je Siard Nosecký. K ikonografii Teologického sálu viz zejména Anna Rollová, Fresky Teologického sálu na Strahově – příspěvek k dílu Siarda Noseckého, *Umění* 27, 1979, s. 236–244. – Eadem, Teologický sál, in: Pravoslav Kneidl – Anna Rollová – Pavel Preiss, *Strahovská knihovna Památníku národního písemnictví*, Praha 1988, s. 61–94. – Giles Davison, The Fresco of God the Father and Wisdom Creating the World in the Theological Hall in the Library of the Strahov Monastery in Prague, *Bibliotheca Strahoviensis* 6–7, 2004, s. 171–190.
- 31 Podlaha – Fiala (pozn. 3), sl. 404.
- 32 Gesto dotýkání se prstem čela je v ikonografických programech knihoven poměrně frekventovaná a znamená intelektuální činnost; viz např. emblém z knihovny benediktinského opatství St. Lambrecht (dvojice učenců v knihovně, z nichž jeden si ukazuje prstem na čelo; uprostřed knihovny stojí stůl, u něhož sedí putto s lukem a šípy, na stole jsou knihy a přesýpací hodiny. Zátüší doprovází nápis „Ars longa, vita brevis“, v knihách učenců jsou vepsány

- další latinské citáty. Lemma emblému zní: „*Moderata durant*“/„*Tò, co má správnou míru, trvá*“; viz Grete Lesky, *Die Bibliotheksemlen der Benediktinerabtei St. Lambrecht in Steiermark*, Graz 1970, s. 53–55, obr. 19). V českém prostředí se stejný motiv objevil např. ve výzdobě knihovny bývalého konventu pavlínů v Obořišti, kde je ukazování si prstem na čelo gestem zakladatele konventu Tomáše Pešiny z Čechorodu, který tímto způsobem poukazuje na myšlenku založení kláštera; Martin Mádl, Kresby pražského malíře Jana Václava Spitzera (1711–1773), *Sborník Národního muzea v Praze, řada A – Historie* 53, 1999, 3–4, s. 4, s. 17, č. kat. 6.
- 33 Lesky (pozn. 32), Bild 20, s. 55–56, obr. 20; Bild 38, s. 86–87, obr. 38.
- 34 Např. knihovna kapucinského kláštera v Brně; viz Michaela Loudová, „*Bibliotheca – domus Sapientiae*“. *Ikonografie malířské výzdoby klášterních a zámeckých knihoven na Moravě v 18. století* (doktorská disertační práce FF MU), Brno 2003, s. 171–172; zde uvedeny další příklady.
- 35 Abraham a Sancta Clara, *Todten-Capelle oder Allgemeiner Todten-Spiegel*, Nürnberg 1710, reprint Hildesheim – Zürich – New York 2003, s. 23, Num. 7.
- 36 In Vlček (pozn. 1), s. 236, chybně uvedeno, že se signatura nachází „na malované váze na římse“.
- 37 Ingrid Weber, Assuerus, in: Engelbert Kirschbaum (ed.), *Lexikon der christlichen Ikonographie* I–VIII, Rom – Freiburg – Basel – Wien 1968–1976 (2. vyd. 1994), I, sl. 193. (Dále cit. jako LCI.)
- 38 Podlaha – Fiala (pozn. 3), sl. 405. Totéž převzato in Vlček (pozn. 1), s. 236.
- 39 Alfred Wikenhauser, Philippos, in: Josef Höfer – Karl Rahner (ed.), *Lexikon für Theologie und Kirche* I–XI, Freiburg 1957–1967. – Walter Kasper (ed.), *Lexikon für Theologie und Kirche* I–XI, Freiburg – Basel – Rom – Wien 1993–2001 (3. vyd.), VIII, sl. 464.
- 40 Lieselotte Schütz, Philippus Diakon, in: LCI VIII, sl. 205–206.
- 41 Zbývající dvě hlavní klenební zrcadla nesou náměty *Královna ze Sáby u Šalamouna* (1 Kr 10, 1–10) – alegorie Filosofie – a *Šalamounův soud* (1 Kr 3, 16–28), symbolizující Spravedlnost (autor Ignaz Gottlieb Kröll, 1731); *Augustinerchorherrenstift Vorau*, Graz 1997, s. 26. – Robert Meeraus, *Das Chorherrenstift Vorau*, Wien – Augsburg – Köln 1928, s. 18–19. – Pius Fank, *Das Chorherrenstift Vorau*, Vorau 1959, s. 183–185.
- 42 Melchior Küsel, *Icones Biblicae Veteris et Novi Testamenti. Figuren biblischer Historien Alten und Neuen Testaments*, Wien 1679, reprint Hildesheim 1968, obr. č. 36. – Christoph Weigel, *Biblia Actypa. Bildnißen auß heiliger Schrift, Alt- und Neuen Testaments, in welchen alle Geschichte und Erscheinungen deutlich und schriftmäßig zu Gottes Ehre und Andächtige Seelen erbauliche* *Beschauung vorgestellt werden*, Augsburg 1695, fol. 102, obr. 841.
- 43 Autor Wolfgang Ehrenreich Priefer von Miesbach, 1719; viz Beatrix Holzer, *Bilder der Apokalypse im Kirchenraum des 18. Jahrhunderts. Eine Auswahl* (Dissertation, Geisteswissenschaftliche Fakultät der Universität Salzburg), 1998, s. 97–109, obr. 25, 26, 106. – Motiv apokalyptického anděla využívala také emblematika. V ikoně Rollenhagenova emblému se objevuje pod obloukem duhy, nad níž drží ruka Boží zeměkouli, lemma: „*In manu domini omnes sunt fines terrae*“ („*V rukou Božích jsou všechny konce světa*“). Viz Gabriel Rollenhagen, *Sinn-Bilder. Ein Tugendspiel*, Arnheim 1611, ed. Carsten-Peter Warncke, Dortmund 1983, č. 52.
- 44 Srov. např. titulní list *Biblia sacra vulgatae editionis cum scholiis* [...] *Joannis Marianae et notationibus Emanuelis S a S*, 2 Bände, 1624, reprodukováno in: *Rubens und die Buchgrafik*, Freising 1991, s. 4, č. kat. 2. Zde je mezi dalšími také scéna podobná výjevu v kapitulní knihovně. Doprovází ji nápis „*Scribe hoc et trade auribus E[xo] 17*“. – K Mojžíšovi viz Hanspeter Schlosser, Moses, in: LCI III, sl. 282–297. – Vlček (pozn. 1), s. 236, popisuje scénu nejasně: „*Ruka podává z nebe knihu k ústům proroka (podle Zjevení Jana)*.“ Podlaha – Fiala (pozn. 3), sl. 405, hovoří o výjevu podle Zj 10, 8–10.
- 45 Učenec v černém oděvu, bez pokrývky hlavy, píše brkem na list papíru; nápis „*COSMAS / ECCLESIAE PRAGENSIS METROPOLITANAE DECANUS, HISTORIAE / BOHEMAE* [Podlaha – Fiala (pozn. 3) uvádějí „*BOHEMICA*“, sl. 406] *PATER, ET PRIMUS CONDITOR*.“ – K většině vyobrazených osobností dnes existují specializované odborné studie, jejichž výčet by zdaleka přesahoval potřeby a možnosti tohoto textu. Proto u méně obecně známých kanovníků odkazujeme na základní biografické údaje in Podlaha, *Series* (pozn. 6), případně idem, *Supplementum primum ad seriem praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis*, Praeae 1916. – Idem, *Supplementum secundum ad seriem praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis*, Praeae 1925.
- 46 Učenec v černém oděvu, bez pokrývky hlavy, s otevřenou malou knihou; nápis: „*GEBHARDUS / ECCLESIAE METROPOLITANAE PRAGENSIS PRIMUS PRAEPOSITUS, VIR LITERATURÂ / OMNI EXCULTISSIMUS*.“
- 47 Kanovník v šedohnědé kožešinové almuci, bez pokrývky hlavy a s rukou zbožně položenou na prsa. U jeho ucha je znázorněna holubice, symbolizující inspiraci skrze Ducha svatého. Podobizna je doplněna hroznatovským erbem se třemi černými jeleními

- parohy ve zlatém poli; nápis: „*MARCUS E COMITIBUS DE MIELNIK / ECCLESIAE METROPOLITANAE PRAGENSIS PRAEPOSITUS, DIVINARUM PAGINARUM JURIS ECCLESIASTICI, ET OMNIUM LIBERALIUM / ARTIUM SCIENTISSIMUS, LITERATORUM IN BOHEMIA AEVO SUO, FACILĚ PRINCEPS.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 1–2.
- 48 Učenec v oděvu premonstráta, s černým pileolem na hlavě, s knihou a brkem, nápis: „*JAROSLAUS / CANONICA ECCLESIAE METROPOLITANAE PRAGENSIS [sic] / CANONICUS REGULARIS COENOBII STRAHOVIENSIS / COSMA' CONTINUATOR.*“
- 49 Kanovník je znázorněn v hnědém františkánském hábitu s kapucí, přepásaném cingulem; připojen znak Krabiců z Veitmile se stříbrným žernovem v červeném poli. Nápis: „*BENESSIUS BARO DE WEITMILE / ECCLESIAE PRAGENSIS CANONICUS, AC SUBINDE / ORDINIS SERAPHICI PIENTISSIMUS ASCETA, CONTINUATOR / FRANCISCI.*“
- 50 Arcibiskup je vyobrazen v liturgickém oděvu; na jeho mitře je obraz Panny Marie Svatohorské, kterou podle barokních legend vlastnoručně zhotovil. Malba byla doplněna o arcibiskupův znak – v modrém poli přední půle stříbrného koně ve skoku. Nápis: „*B. ARNESTUS BARO DE PARDUBICZ / S. METROPOL: PRAG: ECCLESIAE È DECANO PROTO=ARCHI=EPISCOPUS, UNIVERSITAS CAROLINAE PROTO=CANCELLARIUS, AC DEMUM RENUNCIATUS S. R. ECCLESIAE CARDINALIS. QVO PIENTIOREM ET / LITERATIOREM PRAESULEM AEVO ILLO GERMANIA NON HABUIT.*“ Podlaha – Fiala (pozn. 3), sl. 406, ve svém přepisu arcibiskupovy tituly neuvádějí.
- 51 Oldřich patřil k úzkému okruhu Václava II. a Petra z Aspeltu a později patřil k exponentům lucemburské kandidatury; v roce 1330 (tři roky po vstupu do cisterciáckého řádu) se stal opatem kláštera v Sedlci; viz Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 19–20. Je znázorněn v liturgickém oděvu, s berlou a caduceem, obrací oči nahoru ke zjevení Panny Marie adorující Ježíška. Znak je čtvrcený, první a čtvrté pole modré, druhé a třetí pole stříbrné; nápis: „*UDALRICUS DE PABIENICZ / ECCLESIAE METROPOLITANAE PRAGENSIS CANONICUS, ET SEDE VACANTE ADMINISTRATOR, J. U. D. [ATQUE] CAESAR[EUS] ITE[RA]TO ROMAM LEGATUS.*“
- 52 Milíč je oděn v černém oděvu učenice, s biretem na hlavě, u sebe má otevřenou knihu. Není nic známo o šlechtickém původu pražského arcidiacona, jeho fiktivní portrét zde však zdobí znak se dvěma stříbrnými lekny v červeném poli. Nápis: „*IOANNES MILITIUS / ECCLESIAE PRAGENSIS ARCHI=*
- DIACONUS, VIR ELOQVIÔ, ET CALAMÔ, INSIGNIS BOHEMIAE APOSTOLUS.“
- 53 Oblečen v černém oděvu učenice, s černým biretem na hlavě, čte v otevřené knize slova: „UAA“ a „[EVAN?]GELIUM“, v podpaží má tlustý svazek. Nápis: „*FRANCISCUS / ECCLESIAE PRAGENSIS PRAEPOSITUS, ET ECCLESIASTES / FACUNDISSIMUS, IN SCRIPTIONE ANNALIUM BOHE= / MIAE JAROSLAI SUCCES[S]OR.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6) jej mezi pražskými svatovítskými kanovníky neuvádí.
- 54 Vyobrazen v oděvu kanovníka, v šedé kožešinové almuci; znak: ve stříbrném poli hnědý jestřáb. Nápis: „*WENCESLAUS HAGEK / ECCLESIAE PRAGENSIS CANONICUS, PRAEPOSITUS BOLESLAVIENSIS BOHEMIAE NOSTRAE LIVIUS.*“
- 55 Oblečen v oděvu kanovníka, v tmavohnědé almuci, s černým biretem na hlavě; znak poškozený (červené pole). Nápis: „*FRIDERICUS DE HRADEK, / PRAGENSIS ECCLESIAE CANONICUS, INTER ALIOS BOHEMIAE HISTORICOS SCRIPTOR AB HAGEKO [Podlaha – Fiala (pozn. 3) uvádějí „HAGECIO“, sl. 409] LAUDATUS.*“
- 56 Hilarius je oděn v červené almuci univerzitního hodnostáře a s černým pileolem na hlavě, zachycen s otevřenou knihou; nápis: „*HILARIUS DE LITOMERZICZIO, ECCLESIAE METROPOL: PRAG / DECANUS, AC SEDE VACANTE ADMINISTRATOR, ALMAE UNIVERSITATIS CAROLINAE UNUS È / PRAECIPUIS DOCTOR ROKYCZANY POTENS ADVERSARIUS.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 90–93.
- 57 Václav Křížanovský je oblečen stejně jako předchozí univerzitní hodnostář, pouze na hlavě má červený biret. Nápis: „*WENCESLAUS KRZIZANOVIVS ECCLESIAE PRAG: PRAELATUS, AC SUBINDE / ADMINISTRATOR, AD OMNES SANCTOS PRAEPOSITUS, UNIVERSITATIS CAROLINAE THEOLOGUS HILA= / RII IN COM[M]ISSIS [Podlaha – Fiala (pozn. 3) uvádějí „COMITHIS“, sl. 409] ADVERSUS ROKICZANUM [Podlaha – Fiala (pozn. 3) uvádějí „ROKICZANAM“, sl. 409] CERTAMINIB[U]S, ET TRIUMPHIS COM[M]ILITO GLORIOSUS.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 94–95.
- 58 Znázorněn v černém oděvu učenice, s černým pileolem na hlavě. Znak: v modro-červeně děleném poli stříbrná věž se třemi stínkami, na ní stojí archanděl. Nápis: „*GEORGIUS BERTHOLDUS [Podlaha – Fiala (pozn. 3) uvádějí „BARTHOLDUS“, sl. 409] PONTANUS A BREITENBERG, / ECCLESIAE METROPOLITANAE PRAGENSIS PRAEPOSITUS SCRIPTOR SACRA, / ET PROFANA ERUDITIONE FAMIGERATISSIMUS.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 137–147.

- 59 Oblečen v liturgickém rouchu, s berlou; nápis: „*PETRUS DE LINDA, ECCLESIAE METROP. PRAG. PRIMUS DECANUS, TUM / CANONICUS, PRAESUL VIRTUTE, PRUDENTIÂ, AC LITERATURÂ OMNINO SINGULARIS.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 128.
- 60 Namalován v černém oděvu učence, s pektorálním křížem na krku. Znak: pokosem dělený štít, v prvním červeném poli stříbrný kůň ve skoku, druhé pole červeno-černě dělené, v černém poli stříbrná kotva pokosem. Nápis: „*IOANNES TIBURTIUS KOTWA DE FREYENFELD* [Podlaha – Fiala (pozn. 3) uvádějí „FREYFELD“, sl. 411–412] / *E CANONICO PRAGENSI LITOMERICENSIS PRAEPOSITUS, SUBINDE ET DESIGNATUS GICZINENSIS PROTO-EPISCOPUS, VULGO DICTUS CICERO BOHEMUS.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 159–162.
- 61 Oděn v šedomodré mozzettě, s pektorálním křížem na krku; znak: stříbrno-červeně polcený štít, ve stříbrném poli červená růže, v červeném poli dvě stříbrné růže pod sebou. Nápis: „*MAXIMILIANUS RUDOLFUS BARO DE SCHLEINICZ / E CANONICO PRAGENSIS PROTO-EPISCOPUS LITOMERICENSIS, THEOLOGUS, HISTORICUS, POËTA, ET MONUMENTA ETIAM AB EO CONSCRIPTA LOQVUNTUR, EXCELLENS.*“
- 62 V oděvu učence, s šedým biretem na hlavě, na krku pektorální kříž; znak: pokosem černo-červeně dělený štít, v černém poli kráčející zlatý dvouocasý lev, v červeném poli stříbrné břevno pokosem, na něm zlatá lilie. Nápis: „*SIMON BROSIUS AB HORSTEIN* [Podlaha – Fiala (pozn. 3) uvádějí „HORNSTEIN“, sl. 410], *ARCHI-EPISCOPUS / TRAPESUNTINUS, ECCLESIAE METROP. PRAG. CANONICUS, ET EMINENTISSIMI / CARDIN: HARRACHII SUFRAGANEUS, VIR ANTIQVITATIS OMNIGENAE PERITISSIMUS.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 150–152.
- 63 V oděvu učence/kanovníka (je vidět jen hlavu s černým pileolem, tělo zakryto medailonem předchozího); znak: v modrém poli černý štít. Nápis: „*WOLFGANGUS CHANOWSKY DE LONGA VILLA, / ECCLESIAE PRAG. CANONICUS, CARLSTEINENSIS DECANUS, JURIS / UTRIUSQVE LAUREÂ BONONIAE CONDECORATUS DOCTOR, / SUMMAE SPEI ANTISTES.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 136.
- 64 V černém oděvu učence, s černým pileolem na hlavě. Znak: v modrém poli červený gryf ve skoku. Nápis: „*CASPARUS ARSENIUS DE RADBUZA, 1. METROPOLITANAE / PRAGENSIS ECCLESIAE DECANUS, EXEMPTAEQVE WISSEHRADENSIS PRAEPOSITUS, INSIGNIS / HISTORIOGRAPHUS, ET IN SYNCHRONIS REGNI DISTUR-*
- BIIS BIBLIOTHECAE HUIUS SERVATOR.“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 152–154.
- 65 V černém oděvu učence; znak: červeno-zlatě dělený štít, v červeném poli brána, ve zlatém poli černý kůň s červenou uzdou, na štítu turnajový helm a koruna, fafrnochy vpravo červené se stříbrným podšitím, vlevo černé se zlatým podšitím, v klenotu dvě palmové ratolesti, předmět mezi nimi nezřetelný. Nápis: „*ANDREAS KOKR, SACRAE METROPOLITANAE ECCLESIAE PRA- / GENSIS DECANUS, ET OFFICIALIS, MAGNITUDINE ANIMI, DOCTRINAE / EMINENTIÂ, DICENDIQVE LIBERTATE, ET REDUCTA AD ECCLESIAE GREMIUM REGIA URBE TABORIÔ / CELEBERRIMUS ZELOTES.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 165–166.
- 66 V černém oděvu učence, s černým pileolem na hlavě, s pektorálním křížem na krku; znak: v modrém poli stříbrná kotva. Nápis: „*THOMAS PESSINA DE CZECHOROD, ECCLESIAE METROP. / PRAG. DECANUS, SUBINDE ET EPISCOPUS SAMANDRIENSIS, VIR AB EDITIS / LIBRIS NOTISSIMUS.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 183–189.
- 67 Nápis: „*ANDREAS DE BRODA ECCL. METR. PRAG. CANONICUS, HUSSI ANTAGONISTA, THEOLOGUS EXIMIUS.*“ Podlaha, *Series* (pozn. 6), s. 79–81.
- 68 Ekkart Sauser, Augustinus von Hippo, in: *LCI V*, sl. 277–290.
- 69 Podle článku Podlaha – Fiala (pozn. 3) sv. Bernhard, ten však biskupský stolec odmítl; srov. Christel Squarr, Bernhard von Clairvaux, in: *LCI V*, sl. 374. – Ekkart Sauser, Ambrosius von Mailand, in: *LCI V*, sl. 115–120.
- 70 Nápis: „*S. JOANNES NEPOMUC. S. METR. PRAG. ECCLES. CANONICUS, PRAESUL SANCTITATE, ET SAPIENTIA CONSPICUUS.*“
- 71 Renate Miehle, Hieronymus, in: *LCI VI*, sl. 519–529.
- 72 Alois Thomas, Gregor I. der Große, in: *LCI VI*, sl. 432–441.
- 73 Nápis: „*PAULUS ZIDEK E CANON. PRAG. DESIGNAT EPISC. LITOMISL. DOCTOR ALIQVOT UNIVERS. MALLEUS HAERETIC.*“
- 74 Gregor Martin Lechner, Thomas von Aquino, in: *LCI VIII*, sl. 476–484.
- 75 Podlaha – Fiala (pozn. 3) i Vlček (pozn. 1) jeho obraz vůbec nezmiňují. Gerlach van 's-Hertogenbosch – Oktavian Schmucki, Bonaventura von Bagnoregio, in: *LCI V*, sl. 420–425.
- 76 Podlaha – Fiala (pozn. 3), sl. 412, uvádějí chybně „gerunt“. Chybu opakuje i Vlček (pozn. 1), s. 237.
- 77 Knihovna vznikla kolem roku 1760 (malby v interiéru 1762–1764, autor Josef Wannenmacher); viz Johannes Duft, *Die Stiftsbibliothek Sankt Gallen. Der Barocksaal und seine Putten*, St. Gallen-Sigmaringen

1974. Portál s nápisem vytvořil možná roku 1781 Franz Anton Dirr; Bernhard Anderes, *Der Stiftsbibliothek St. Gallen*, Gossau 1991, s. 95.
- 78 K původu nápisu a jeho další užití a varianty viz Duft (pozn. 77), s. 12–15.
- 79 K Franckově pozůstalosti, dnes uložené v Roudnické lobkowiczské knihovně v Nelahozevsi, viz pozn. 27.
- 80 Martin Mádl upozorňuje rovněž na formální příbuznost maleb Vodňanského (způsob utváření kvadratury) v kapitulní knihovně s freskami Jana Hiebla v knihovním sále Klementina, dokončenými roku 1724, tedy těsně před započatím prací v knihovně kapituly. Viz Mádl, *Kostel sv. Kateřiny* (pozn. 23), s. 120.
- 81 K funkci a významu dějepisce v tomto prostředí viz Petr Maťa, „O felix Bohemia, quando sacerdotum consiliis regebaris.“ Geschichte als Argument im politischen Denken des höheren Klerus Böhmens und Mährens im 17. und zu Beginn des 18. Jahrhunderts, in: Joachim Bahlcke – Arno Strohmeier (eds.), *Die Konstruktion der Vergangenheit. Geschichtsdenken, Traditionsbildung und Selbstdarstellung im frühneuzeitlichen Ostmitteleuropa*, Berlin 2002 (= Beiheft der Zeitschrift für Historische Forschung 29), s. 307–322.
- 82 Toto téma se ve výtvarném umění projevuje například v bohaté tradici univerzitních tezí. Srov. např. Pavel R. Pokorný, Příspěvek k barokní heraldické symbolice, in: Vít Vlnas – Tomáš Sekyrka (eds.), *Ars Baculum Vitae. Sborník studií z dějin umění a kultury k 70. narozeninám prof. PhDr. Pavla Preisse, DrSc.*, Praha 1996, s. 133–138.
- 83 Johann Balzer, *Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler*, Prag 1775. – Viz též Nikolas Adaukt Voigt – Ignaz Born – Franz Martin Pelzel, *Effigies virorum eruditorum atque artificum Bohemiae et Moraviae*, I–IV, Pragae 1773–1782. – Eosdem, *Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler, nebst kurzen Nachrichten von ihren Leben und Werken*, I–IV, Prag 1773–1782.
- 84 Ibidem, I. díl, s. 23 a 30. – Někdy ale naopak Balzer sáhl po úplně jiných (zřejmě spolehlivějších) vzorech než Vodňanský: například u Pavla Židka to prokazatelně byl zřejmě renesanční portrét, pocházející údajně právě ze sbírek svatovítské kapituly; ibidem, III. díl, s. 17.
- 85 Pro kapituly, jejich preláty a kanovníky je obecně typické právě spojení reprezentace individuálních, institucionálních i rodových motivů a vazeb. K tomu např. Wolfgang Schmid, Frömmigkeit und Repräsentation einer geistlichen Elite. Die Grabdenkmäler der Domkanoniker im Trierer Dom und in Liebfrauen, *Archiv für mittelrheinische Kirchengeschichte* 59, 2007, s. 145–220. – Stefan Heinz – Wolfgang Schmid (eds.), *Die Konkurrenz der Gruppen: Visualisierungsstrategien von Erzbischöfen und Domkanonikern im Mainzer Dom*, in: *Creating identities: Zur gruppenbildenden Funktion von Grab- und Denkmälern in Europa*, Kassel 2007, s. 85–97.
- 86 Za překlady a konzultace latinských textů jsme zavázáni Kateřině Loudové (Ústav klasických studií FF MU, Brno). Studie vznikla v rámci grantových projektů GAČR 408/05/P159 a GAČR 408/07/0773.

